

เรื่อง พฤติกรรมเลียนแบบและกลั่นแกล้งจากสื่อสังคมออนไลน์

นายทวิศ ศรีเกตุ
วิทยาการชำนาญการ
ผู้เรียบเรียง

คำนำ

ในปัจจุบันขณะที่สังคมไทยกำลังเผชิญหน้ากับปัญหาการใช้งานสื่อออนไลน์ในทางที่ไม่เหมาะสม ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมาจะสังเกตเห็นได้ว่ามีผู้ใช้งานสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก นับตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ซึ่งเป็นจุดเปลี่ยนที่ทำให้คนในสังคมหันมาให้ความสนใจกับสื่อออนไลน์ เพราะมีการโพสต์ภาพ แชร์ภาพและวิดีโอที่ไม่เหมาะสม สะท้อนให้เห็นถึงปัญหาที่ตามมา โดยปัจจุบันนี้สื่อออนไลน์ก็มีทั้งด้านที่ดีและไม่ดี การใช้งานสื่อออนไลน์ในด้านที่ดี ถูกต้องตามหลัก ก็สามารถสร้างประโยชน์ให้กับผู้ใช้งานได้ เนื่องจากสะดวกและง่ายต่อการใช้งาน ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาข้อมูล ข่าวสาร หรือเพื่อการศึกษา จะทำให้ผู้ใช้งานมีความรู้และเข้าใจในสิ่งที่ต้องการได้ ปัจจุบันการใช้งานสื่อออนไลน์มีอย่างแพร่หลายในสังคมยุคสื่อออนไลน์ ในขณะนี้สื่อออนไลน์มีความรุนแรงขึ้นมากกว่าสมัยก่อน จากระดับของความรุนแรงขั้นต่ำไปถึงขั้นปานกลาง และขั้นสูงสุด ซึ่งมีผลกระทบเป็นความบอบช้ำทั้งทางร่างกาย และจิตใจของผู้ที่ตกเป็นเหยื่อของการใช้สื่อออนไลน์อันส่งผลกระทบทั้งโดยตรงและโดยอ้อมต่อคนในสังคมและครอบครัว โดยเป็นที่ยอมรับกันว่าปัญหาสื่อออนไลน์ที่เกิดขึ้นพร้อมกับความเปลี่ยนแปลงของสังคม โดยปัจจุบันปัญหาการใช้งานสื่อออนไลน์ไม่ได้เป็นแค่ปัญหาเล็กๆ ต่อคนในสังคมอีกแล้ว คนในสังคมส่วนใหญ่ต่างก็ยอมรับกันแล้วว่าปัญหาการใช้งานสื่อออนไลน์ในทางที่ผิดนั้นจะส่งผลกระทบต่อ การดำเนินชีวิตของคนในสังคมเป็นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นการกิน เติบ นิ่ง และนอน หรือในบริบทต่างๆ เหล่านี้จะทำให้เกิดปัญหาที่ไม่คาดคิด ดังนั้น ครอบครัวและหน่วยงานภาครัฐ ต้องมีบทบาทสำคัญในการสอดส่องดูแลหรือควบคุมการใช้งานสื่อออนไลน์ และให้ความรู้แก่เด็กและเยาวชนในการใช้งานสื่อออนไลน์อย่างถูกวิธี เพื่อให้เด็กและเยาวชนคนในสังคมได้ใช้งานสื่อออนไลน์ได้อย่างมีคุณภาพ เพื่อให้เกิดประโยชน์ในด้านการศึกษา ค้นคว้าหาข้อมูลข่าวสารต่างๆ อย่างมีประสิทธิภาพ ทางเลือกที่น่าสนใจอีกหนึ่งทางในการจัดการแก้ไขปัญหาการใช้งานสื่อออนไลน์ คือ การนำหลักธรรมทางพระพุทธศาสนามาใช้ในการพิจารณาตามหลักความจริง และสิ่งที่สำคัญ คือ การมีสติและปัญญาในการใช้งานสื่อออนไลน์

ภาวะวิกฤติเริ่มของสังคมออนไลน์ เฟคนิวส์

ด้วยจุดเด่นของสื่อสังคมออนไลน์ที่มีสามารถในเรื่องของความสะดวกและรวดเร็วในการเผยแพร่ และการรับข้อมูลข่าวสาร จึงทำให้สื่อสังคมออนไลน์ถูกนำมาใช้ในการเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ข้อมูลข่าวสารทั้งของภาคประชาชน ภาครัฐ และภาคเอกชน เช่น ปัจจุบันประเทศไทยกำลังประสบกับวิกฤตฝุ่น PM ๒.๕ มลพิษทางอากาศ หรือแม้แต่ไวรัสสายพันธุ์ใหม่ระบาด จนทำให้ประชาชนชาวไทยต่างก็ตื่นตัวในการรับรู้ข่าวสารเกี่ยวกับสถานการณ์ผ่านสื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์ เนื่องจากเป็นช่องทางที่มีข่าวสารครอบคลุมตั้งแต่การแจ้งพื้นที่เสี่ยงและพื้นที่ประสบวิกฤตรุนแรง รวมถึงการประสานงานเพื่อช่วยเหลือไปจนถึงการวิพากษ์วิจารณ์การทำงานของรัฐบาลและภาคส่วนต่าง ๆ ในการแก้ปัญหาแบบนาทีต่อนาที โดยที่ประชาชนไม่ต้องรอรับข้อมูลจากสื่อหลักอย่างโทรทัศน์และวิทยุ ซึ่งอาจจะได้ข้อมูลไม่รวดเร็วทันใจ

อย่างไรก็ตาม ข้อมูลข่าวสารที่อยู่ในสังคมออนไลน์ของประชาชนชาวไทยในช่วงนั้นก็ไม่ได้มีเฉพาะข่าวจริงที่เชื่อถือได้เสมอไป แต่กลับเต็มไปด้วย ข่าวเท็จ ข่าวมั่ว และข่าวลือ เนื่องจากผู้ใช้งานบางคน เมื่อได้รับข้อมูลที่หลั่งไหลผ่านหน้าเฟซบุ๊กและทวิตเตอร์แล้วก็ส่งต่อทันที โดยไม่ได้พิจารณาถึงแหล่งข่าวหรือความน่าเชื่อถือของข่าวสารนั้น ๆ บางคนก็พยายามก๊วข่าวลือและสร้างกระแสต่าง ๆ โดยการโพสต์รูปที่มีการตัดต่อและข้อความอันเป็นเท็จ หรือข้อความเกี่ยวกับสถานการณ์ที่เกินจริงหรือไม่ชัดเจนในรายละเอียด ซึ่งก่อให้เกิดความสับสนและความตื่นตระหนกต่อประชาชนผู้ได้รับข้อมูลข่าวสาร ไม่ว่าจะด้วยความคึกคะนองหรือด้วยการหวังผลประโยชน์ทางธุรกิจก็ตาม ซึ่งปรากฏว่าเมื่อมีการตรวจสอบจากประชาชนในพื้นที่และจากแหล่งข่าวที่เชื่อถือได้ ก็พบว่าสถานการณ์ยังปกติและไม่มีเหตุการณ์ตามที่กล่าวอ้าง แสดงให้เห็นว่าผู้ใช้งานสื่อสังคมออนไลน์บางคนยังขาดความรับผิดชอบต่อสังคมและความตระหนักถึงความรับผิดชอบตามกฎหมายในการใช้สื่อสังคมออนไลน์

ประเด็นปัญหาของโลกออนไลน์

การใช้สื่อสังคมออนไลน์ เช่น เฟซบุ๊กและทวิตเตอร์นั้น นอกจากจะมีความเสี่ยงที่เกิดจากอาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ เช่น การถูก hack ข้อมูล หรือการขโมยตัวตนในสื่อสังคมออนไลน์แล้ว ยังมีความเสี่ยงอีกอย่างหนึ่งที่อาจเกิดขึ้นจากตัวผู้ใช้งานสังคมออนไลน์เอง นั่นก็คือ ความเสี่ยงที่จะต้องรับผิดชอบต่อกฎหมายจากการโพสต์หรือส่งต่อข้อความในสื่อสังคมออนไลน์ มี ๓ ประเด็น ดังนี้

๑. ประเด็นปัญหาสื่อออนไลน์ จุดเริ่มต้นปัญหาทางสื่อออนไลน์ สังคมปัจจุบันการใช้สื่อออนไลน์ หรือ Social Media เป็นที่ยอมรับและมีบทบาทในชีวิตประจำวันมากยิ่งขึ้น ผู้คนสามารถเข้าถึงได้ง่ายและไม่จำกัดอายุ มีการใช้สื่อออนไลน์ในหลากหลายรูปแบบแล้วแต่ผู้ใช้งาน ปัจจุบันจึงทำให้สื่อออนไลน์มีการแพร่หลายและเปิดกว้างมากยิ่งขึ้น แต่ในบางครั้งการใช้สื่อออนไลน์มากเกินไปก็ทำให้เกิดของปัญหาได้ ซึ่งในขณะนี้ปัญหาจากสื่อออนไลน์ไม่ได้เกิดกับเฉพาะเด็กและวัยรุ่นอีกต่อไป เพราะปัญหาจากสื่อออนไลน์ได้ขยายไปถึงทุกวัย เนื่องจากสื่อออนไลน์มีการแพร่หลาย เปิดกว้าง เข้าถึงได้ง่าย และไม่จำกัดอายุ จึงทำให้เกิดปัญหาตามมา ถึงแม้บางหน่วยงานจะมีการจำกัดการใช้สื่อออนไลน์ หรือบางหน่วยงานก็มีการสอนวิธีการใช้สื่อออนไลน์ให้เป็นประโยชน์แล้ว แต่ก็ยังไม่อาจควบคุม หรือกำกับดูแลให้ทั่วถึงได้

๒. ปัญหาคุณธรรมจริยธรรมเสื่อม พื้นฐานของคนไทยในอดีตเป็นคนที่อยู่ในศีลในธรรม มีความเป็นอยู่ที่เรียบง่าย มีพื้นฐานชีวิตที่ดีงาม เริ่มจากการแต่งกายเรียบร้อย พุดจาสุภาพอ่อนหวาน กิริยามารยาทดีอ่อนน้อมถ่อมตน รู้จักการวางตัวให้เหมาะสมกับผู้ใหญ่ ไม่ก้าวร้าว ปัจจุบันสังคมได้หันมาสนใจใช้งานสื่อออนไลน์เป็นจำนวนมาก จนทำให้เกิดปัญหาหลากหลายรูปแบบ เช่น

๒.๑ ทำให้เด็กมีพฤติกรรมที่ไม่เหมาะสมในโรงเรียน โดยการแต่งกายไม่สุภาพเรียบร้อย กิริยามารยาทไม่งาม วาจาไม่สุภาพ ก้าวร้าวต่อคุณครู ซึ่งพฤติกรรมเหล่านี้มีผลมาจากการดูสื่อออนไลน์แล้วนำมาเลียนแบบ

๒.๒ การล่วงละเมิดทางเพศ ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นมีส่วนมาจากการใช้งานสื่อออนไลน์เพราะมีการเข้าถึงได้ง่าย และสามารถค้นหาข้อมูลเกี่ยวกับการกระทำอาชญากรรม และดูภาพโป๊ วิดีโอที่ไม่เหมาะสม จึงทำให้เกิดพฤติกรรมที่เสื่อม ขาดสติในการคิดพิจารณาจนนำมาก่อให้เกิดปัญหาในสังคม

๒.๓ ปัญหาการเล่นเกมส์ เมื่อเด็กเล่นเกมส์มากๆ เด็กจะเรียนรู้จากพฤติกรรมของเกมส์ซึ่งทำให้เกิดความก้าวร้าว แสดงอารมณ์รุนแรงอย่างไม่เกรงใจใคร โดยแสดงออกทางกิริยาวาจา เช่น ก้าวร้าวกับคุณครู

ที่โรงเรียน พ่อแม่กลุ่มใจที่เด็กมีพฤติกรรม ก้าวร้าว ซอbringungเพื่อน ใช้คำหยาบคายและแสดงอารมณ์รุนแรงต่อผู้ใหญ่ ซึ่งเป็นผลกระทบมาจากการเล่นเกม

๓. ปัญหาอาชญากรรม ปัจจุบันปัญหาอาชญากรรมมีหลากหลายรูปแบบ เช่น การฆ่าคนตาย ปล้นทรัพย์ ข่มขืน ซึ่งปัจจุบันทำไมปัญหาอาชญากรรมถึงเกิดขึ้นมาก เพราะรูปแบบอาชญากรรมสามารถค้นหาได้ง่ายผ่านสื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะกระทำอาชญากรรมในรูปแบบไหนก็สามารถค้นหาข้อมูล ผ่านสื่อออนไลน์ได้อย่างหลากหลาย มีทั้งวิธีการ รูปแบบ และเทคนิคในการก่ออาชญากรรม

กฎหมายที่เกี่ยวข้อง

๑. ในทางกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒)

การใช้งานสื่อสังคมออนไลน์ในทางที่ผิด เช่น การโพสต์รูปภาพหรือข้อความที่ไม่เป็นความจริง โดยมีเจตนาที่จะก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือสร้างความปั่นป่วนให้กับสังคมนั้นอาจเข้าข่ายเป็นการกระทำความผิดตามมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒) ฐาน (๑) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งข้อมูลคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายแก่ผู้อื่นหรือประชาชน หรือ (๒) นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลอันเป็นเท็จโดยประการที่น่าจะเกิดความเสียหายต่อความมั่นคงของประเทศหรือก่อให้เกิดความตื่นตระหนกแก่ประชาชน หรือ (๕) เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลคอมพิวเตอร์โดยรู้อยู่แล้วว่าเป็นข้อมูลคอมพิวเตอร์ตาม (๑) หรือ (๒) ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินห้าปี หรือปรับไม่เกินหนึ่งแสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

นอกจากความรับผิดตามกฎหมายจากการโพสต์รูปหรือข้อความอันเป็นเท็จดังกล่าวแล้ว การใช้สื่อสังคมออนไลน์เป็นที่ระบายความแค้นหรือกลั่นแกล้งผู้อื่นโดยการโพสต์ข้อความว่าร้ายผู้อื่นไม่ว่าจะด้วยความนิกรสนุกหรือเพื่อต้องการให้คนที่อยู่ในเครือข่ายสังคมออนไลน์ของผู้โพสต์ข้อความได้รับรู้ถึงความเลวร้ายหรือข้อมูลในด้านที่ไม่พึงประสงค์ของคนที่ถูกกล่าวถึง ไม่ว่าจะป็นหัวหน้างาน เพื่อนร่วมงาน เพื่อนสมัยเรียนหรือคนรักเก่า แม้จะทำให้ผู้โพสต์ข้อความได้รับความสะใจในช่วงขณะหนึ่ง แต่ก็อาจทำให้เกิดทุกข้มหันต์ตามมาเนื่องจากการโพสต์ข้อความในลักษณะดังกล่าวอาจเป็นเหตุให้ผู้กระทำความผิดต้องรับผิดทั้งทางแพ่งและทางอาญา

๒. ความผิดในทางอาญา

ผู้กระทำความผิดอาจต้องรับผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณา ซึ่งต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินสองปี และปรับไม่เกินสองแสนบาท หากกระทำการโพสต์หรือแสดงความคิดเห็นไม่ว่าจะด้วยข้อความ เอกสาร ภาพ เสียง วิดีโอ ภาพยนตร์ หรือตัวอักษรที่ทำให้ปรากฏด้วยวิธีใด ๆ ที่เป็นการใส่ความผู้อื่นต่อบุคคลที่สามในลักษณะที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง หรือแม้แต่ในกรณีที่ผู้ที่ถูกใส่ความเป็นผู้เสียหายเสียชีวิตไปแล้ว หากการใส่ความนั้นน่าจะเป็นเหตุให้ บิดา มารดา คู่สมรส หรือบุตรของผู้เสียหายนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ผู้ที่โพสต์ข้อความก็มีความผิดฐานหมิ่นประมาทผู้ตายโดยการโฆษณาเช่นกัน อย่างไรก็ตาม หากการโพสต์ข้อความนั้นเป็นการแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริตเป็นการติชมบุคคลอื่นหรือสิ่งใดด้วยความเป็นธรรม อันเป็นวิสัยของประชาชนย่อมกระทำ เช่น การแสดงความคิดเห็นหรือติชมบุคคลสาธารณะด้วยความเป็นธรรม หรือแสดงความคิดเห็นหรือข้อความโดยสุจริต เพื่อป้องกันตนเองหรือป้องกันส่วนได้เสียเกี่ยวกับตนเองตามคลองธรรม ก็อาจไม่มีความผิดฐานหมิ่นประมาท นอกจากนี้ ในกรณีที่การกระทำเป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทหากผู้ถูกกล่าวหาว่ากระทำความผิดพิสูจน์ได้ว่าข้อความที่หาว่าหมิ่นประมาท

นั้นเป็นความจริง ผู้ถูกกล่าวหาที่ไม่ต้องรับโทษ แต่ในกรณีที่เป็นการใส่ความในเรื่องส่วนตัว ผู้ที่กระทำความผิดอาจต้องรับโทษแม้เรื่องที่ใส่ความจะเป็นเรื่องจริงก็ตาม เพราะกรณีการใส่ความในเรื่องส่วนตัวนั้น กฎหมายห้ามไม่ให้พิสูจน์ว่าเรื่องที่ใส่ความเป็นเรื่องจริงหรือไม่จริงหากการพิสูจน์นั้นจะไม่เป็นประโยชน์แก่ประชาชน ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายอาญา มาตรา ๓๒๖ - ๓๓๐

๓. ความผิดทางแพ่ง

ส่วนความรับผิดทางแพ่งนั้น หากข้อความที่โพสต์ไม่เป็นความจริงและก่อให้เกิดความเสียหายแก่ผู้ที่ถูกกล่าวถึง ผู้โพสต์ข้อความจะต้องรับผิดทางแพ่ง ฐานกระทำความผิดโดยการโฆษณาหรือเผยแพร่หลายซึ่งข้อความอันฝ่าฝืนต่อความจริงเป็นที่เสียหายแก่ชื่อเสียง เกียรติคุณหรือทางทำมาหาได้หรือทางเจริญของผู้อื่น โดยจะต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนให้กับผู้ที่ต้องเสียหายจากการโพสต์ข้อความนั้น นอกเหนือจากโทษทางอาญา ฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาที่กล่าวมาแล้ว เว้นแต่ในกรณีที่ผู้โพสต์ข้อความไม่รู้ว่าข้อความที่โพสต์นั้นไม่เป็นความจริงและตนเองหรือผู้รับข้อความมีส่วนได้เสียโดยชอบเกี่ยวกับเรื่องที่โพสต์นั้น ทั้งนี้ ตามประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๔๒๓

ทำความเข้าใจกับสาระสำคัญของกฎหมายแห่งพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒)

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๖๐ (ฉบับที่ ๒) ฉบับล่าสุด เป็นกฎหมายที่ว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ โน้ตบุ๊ก สมาร์ทโฟน รวมไปถึงระบบต่าง ๆ ที่ถูกควบคุมการกระทำระบบคอมพิวเตอร์ ซึ่งเป็น พ.ร.บ. คอมฯ ที่ออกมาเพื่อป้องกัน และควบคุมการกระทำผิดที่จะเกิดขึ้นได้การใช้คอมพิวเตอร์ หากผู้ใดกระทำความผิดก็จะต้องได้รับการลงโทษตามที่ พ.ร.บ. คอมฯ กำหนดไว้ ซึ่ง พ.ร.บ. ดังกล่าว ได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมอัตราโทษปรับหรือจำคุก ฐานส่งข้อมูลก่อให้เกิดความเดือดร้อนรำคาญแก่ผู้รับ หรือนำข้อมูลเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์อันเป็นเท็จ บิดเบือน ลามก ตัดต่อภาพผู้อื่นให้เสียชื่อเสียง อับอาย รวมถึงมาตรการบรรเทาความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการกระทำความผิด ดังนั้น ข้อห้ามที่สำคัญที่ผู้ใช้อินเทอร์เน็ต “ไม่ควรทำ” มีอะไรบ้าง ดังนี้

๑. เข้าถึงระบบ/ข้อมูลของผู้อื่นโดยมิชอบ/แฮคเฟซบุ๊ก (มาตรา ๕ - ๘)

การปล่อยไวรัส หรือมัลแวร์เข้าคอมพิวเตอร์คนอื่นเพื่อขโมยข้อมูล โดยที่เจ้าของไม่อนุญาต (ละเมิด Privacy) มีโทษฐานผิด พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ โดย

๑.๑ เข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์ จำคุกไม่เกิน ๖ เดือน ปรับไม่เกิน ๑ หมื่นบาท

๑.๒ เข้าถึงข้อมูลคอมพิวเตอร์ จำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔ หมื่นบาท

๑.๓ ล่วงรู้มาตรการป้องกันการเข้าถึงระบบคอมพิวเตอร์และนำมาตรการป้องกันระบบไปเผยแพร่ จำคุกไม่เกิน ๑ ปี ปรับไม่เกิน ๒ หมื่นบาท

๑.๔ ดักจับข้อมูลคอมพิวเตอร์ จำคุกไม่เกิน ๒ ปี ปรับไม่เกิน ๔ หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

๒. แก้ไข ดัดแปลง ทำให้ข้อมูลเสียหาย (มาตรา ๙ - ๑๐)

การเข้าไปขัดขวาง ทำร้ายระบบ รวมทั้งเข้าไปดัดแปลง หรือทำลายข้อมูล ทำให้ข้อมูลของฝ่ายตรงข้ามเสียหายผิด พ.ร.บ.คอมพิวเตอร์ มีโทษจำคุก ๕ ปี ปรับไม่เกิน ๑ แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ

กรณีเป็นการกระทำต่อระบบหรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ตามมาตรา ๑๒ จำคุก ๓ - ๑๕ ปี และปรับ ๖ หมื่น - ๓ แสนบาท

ถ้าเป็นเหตุให้เกิดอันตรายแก่บุคคลอื่น จำคุกไม่เกิน ๑๐ ปี และปรับไม่เกิน ๒ แสนบาท หรือเป็นเหตุให้บุคคลอื่นถึงแก่ความตาย จำคุก ๕ - ๒๐ ปี และปรับ ๑ แสน - ๔ แสนบาท

๓. ห้ามฝากร้านตาม เฟซบุ๊ก และ อินสตาแกรม เด็ดขาด หรือส่งข้อมูลหรืออีเมลล์ก่อกวนผู้อื่น (มาตรา ๑๑)

สำหรับผู้ที่ขายของบนโลกออนไลน์ เรื่องการส่งอีเมลขายของโดยที่ลูกค้าไม่ยินดีที่จะรับ นั้นถือเป็นการสแปม หรือแม้แต่การฝากร้านตามเฟซบุ๊กและอินสตาแกรม ก็ตามมีโทษตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ส่งโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มา โดยปรับไม่เกิน ๑ แสนบาท หรือส่งโดยไม่เปิดโอกาสให้ปฏิเสธการตอบรับได้โดยง่าย ปรับไม่เกิน ๒ แสนบาท

๔. แอบเข้าระบบของหน่วยงานภาครัฐ เข้าถึงระบบ/ข้อมูลด้านความมั่นคงโดยมิชอบ (มาตรา ๑๒)

การเข้าถึงระบบ หรือข้อมูลด้านความมั่นคงรวมถึงการโพสเนื้อหาที่ส่งผลกระทบต่อความมั่นคงต่อประเทศบนโลกออนไลน์ที่เข้าข่ายข้อมูลเท็จที่ทำให้ประชาชนเกิดอาการตื่นตระหนก มีโทษแบ่งตาม พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์เป็นกรณีดังนี้

๔.๑ กรณีไม่เกิดความเสียหาย จำคุก ๑-๗ ปี และปรับ ๒ หมื่น - ๑.๔ แสนบาท

๔.๒ กรณีเกิดความเสียหาย จำคุก ๑-๑๐ ปี และปรับ ๒ หมื่น - ๒ แสนบาท

๔.๓ กรณีเป็นเหตุให้ผู้อื่นถึงแก่ความตาย จำคุก ๕ - ๒๐ ปี และปรับ ๑ แสน - ๔ แสนบาท

๕. จำหน่ายหรือเผยแพร่ชุดคำสั่ง เพื่อนำไปใช้กระทำความผิด (มาตรา ๑๓)

กรณีทำเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ตามมาตรา ๕-๑๑ จำคุกไม่เกิน ๑ ปี หรือปรับไม่เกิน ๒ หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากมีผู้นำไปใช้กระทำความผิดผู้จำหน่าย/เผยแพร่ต้องรับผิดชอบด้วย (เมื่อมีส่วนรู้เห็น) หากมีผู้นำไปใช้กระทำความผิด หรือต้องรับผิดชอบตามมาตรา ๑๒ ผู้จำหน่ายหรือเผยแพร่จะต้องรับผิดชอบทางอาญาด้วย (เมื่อมีส่วนรู้เห็น)

กรณีทำเพื่อเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดทางคอมพิวเตอร์ ตามมาตรา ๑๒ จำคุกไม่เกิน ๒ ปี หรือปรับไม่เกิน ๔ หมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ หากมีผู้นำไปใช้กระทำความผิดผู้จำหน่าย/เผยแพร่ต้องรับผิดชอบด้วย

๖. โปสต์ข่าวปลอม นำข้อมูลที่ผิด พ.ร.บ. เข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ก่อให้เกิดความเสียหาย (มาตรา ๑๔)

การที่จะโปสต์อะไรไปต้องคิดให้รอบคอบก่อน แล้วโปสต์อะไรบ้างที่เรียกว่าผิด พ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ เช่น การโปสต์ข่าวปลอม ข้อมูลปลอม ทูจริต หลอกหลวง ธุรกิจลูกโซ่ที่ต้องการจะหลอกเอาเงินจากลูกค้า โปสต์ข้อมูลความผิดเกี่ยวกับความมั่นคงปลอดภัย รวมทั้งการก่อการร้าย โปสต์ข้อมูลลามก โดยถ้าเกิดว่าส่งผลถึงประชาชนจะต้องจำคุกไม่เกิน ๕ ปี ปรับไม่เกิน ๑ แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ ส่วนถ้าส่งผลต่อบุคคลใดบุคคลหนึ่ง จำคุกไม่เกิน ๓ ปี ปรับไม่เกิน ๖ แสนบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ นอกจากนั้น การเรียกร้องความสนใจโดยการสร้างข่าวลือหรือเผยแพร่เนื้อหาใดๆ ในโลกออนไลน์ ที่ทำให้สังคมตื่นตระหนกหวาดกลัว เข้าข่ายความผิดตามกฎหมาย มีโทษทางอาญา มาตรา ๓๘๔ ประมวลกฎหมายอาญา “ผู้ใดแกล้งบอกเล่าความเท็จ ให้เลื่องลือจนเป็นเหตุให้ ประชาชนตื่นตกใจ ต้องระวางโทษจำคุกไม่เกินหนึ่งเดือน หรือปรับไม่เกินหนึ่งหมื่นบาท หรือทั้งจำทั้งปรับ”

๗. ให้ความร่วมมือ ยินยอม รู้เห็นเป็นใจ คอมเม้นในข่าวปลอมมีความผิด (มาตรา ๑๕)

ผู้ให้บริการที่ให้ความร่วมมือ ยินยอม รู้เห็นเป็นใจให้มีการกระทำความผิด การเข้าไปคอมเม้นแสดงความคิดเห็นในโปสต์ที่มีเนื้อหาผิดกฎหมายก็ผิดต่อพ.ร.บ. คอมพิวเตอร์ ถ้าไม่ยอมลบจะได้รับโทษเดียวกันกับ

มาตรา ๑๔ เหมือนกันกับผู้โพสต์ แต่ถ้าหากว่าลบออกไปแล้วถือว่าพ้นผิด ทั้งนี้ ผู้ให้บริการจะต้องเก็บรักษาข้อมูลการใช้งานไม่น้อยกว่า ๙๐ วัน หรือในกรณีที่ศาลสั่งจะต้องเก็บข้อมูลไม่เกิน ๒ ปี

๘. แค็ตต็อก เดิม ดัดแปลงรูปภาพก็ผิด (มาตรา ๑๖)

การตัดต่อ ดัดแปลงภาพที่ทำให้ผู้อื่นเสียชื่อเสียง และเกิดความเสียหาย รวมทั้งโพสต์ภาพ ผู้เสียชีวิตที่ทำให้พ่อ – แม่ คู่สมรส หรือบุตรของผู้ตายเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่นเกลียดชัง หรือได้รับความอับอาย และไม่ควรถ้าการละเมิดลิขสิทธิ์ผู้ใด ไม่ว่าจะขึ้นข้อความ เพลง รูปภาพ หรือวิดีโอ จะต้องจำคุกไม่เกิน ๓ ปี และปรับไม่เกิน ๒ แสนบาท หากส่งรูปภาพแชร์ของผู้อื่น เช่น สวัสดิ์ อวยพร ไม่มีความผิด ถ้าไม่เอาภาพไปใช้ในเชิงพาณิชย์ หารายได้

๘. ต้องเก็บข้อมูลจราจรคอมพิวเตอร์ (มาตรา ๑๗)

หลายคนคงสงสัยว่าเวลาแชร์ข่าวปลอม โปสเรื่องหมิ่นประมาท แล้วเจ้าหน้าที่รัฐเค้าเอาหลักฐานที่ไหนมาจับ ตามมาตรา ๑๗ นี้เองที่ระบุว่าหากเป็นองค์กรหรือหน่วยงานที่ออกอินเทอร์เน็ตจำเป็นต้องติดตั้งระบบเก็บข้อมูลจราจรคอมพิวเตอร์ ลองสำรวจดูหากว่าองค์กรที่อยู่ไม่ได้ติดตั้งระบบจัดเก็บหรือยัง หากยังไม่จัดเก็บผู้บริหารและคณะกรรมการบริษัทจะต้องระวางโทษปรับไม่เกินห้าแสนบาท

กฎหมายไทยกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ (Bully)

การกลั่นแกล้งออนไลน์เป็นการกระทำความผิดรูปแบบใหม่ที่ยังไม่มีกฎหมายไทยที่บัญญัติเพื่อแก้ไขปัญหาดังกล่าวโดยตรง เมื่อไม่มีกฎหมายไทยที่สามารถปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้โดยเฉพาะการปรับใช้กฎหมายไทยกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ในบางกรณีจึงเกิดปัญหามีข้อจำกัด หรือไม่มีความผิดตามกฎหมายไทย นอกจากนั้น การดำเนินคดีตามกฎหมายไทยที่มีอยู่ยังไม่เป็นมาตรการทางกฎหมายที่สามารถป้องกันการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้อย่างเป็นรูปธรรม เห็นได้ว่ากฎหมายไทยในปัจจุบันยังไม่มีประสิทธิภาพในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการถูกกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์ จำเป็นต้องศึกษาเปรียบเทียบกับกฎหมายต่างประเทศที่มีบทบัญญัติเพื่อคุ้มครองเด็กจากการถูกกลั่นแกล้ง ออนไลน์โดยเฉพาะ เพื่อเสนอมาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยต่อไป ปัจจุบันประเทศไทยยังไม่มีบทบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการกลั่นแกล้งออนไลน์โดยตรง แต่อาจนำกฎหมายที่มีอยู่มาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ในบางลักษณะได้ อย่างไรก็ตามกฎหมายไทยยังมีปัญหาหรือข้อจำกัดในการปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ ดังนี้

๑. ประมวลกฎหมายอาญา

๑.๑ ตามมาตรา ๓๒๖, มาตรา ๓๒๘ และมาตรา ๓๙๓ รูปการกลั่นแกล้งออนไลน์ที่พบมากที่สุดในประเทศไทย คือ การโดนล้อเลียน และถูกตั้งฉายา ซึ่งเป็นลักษณะการกลั่นแกล้งที่อาจปรับใช้กฎหมายอาญาเรื่องหมิ่นประมาทตามมาตรา ๓๒๖, หมิ่นประมาทโดยการโฆษณา มาตรา ๓๒๘ และการดูหมิ่นซึ่งหน้า มาตรา ๓๙๓ ได้แต่การปรับใช้กฎหมายอาญาดังกล่าวกับการกลั่นแกล้งออนไลน์ไม่สามารถครอบคลุมการกลั่นแกล้งออนไลน์ในทุกลักษณะ หรืออาจเกิดปัญหาในการปรับใช้ ดังนี้ ความผิดฐานหมิ่นประมาทต้องเป็นการกล่าวยืนยันข้อเท็จจริงและต้องอาศัยข้อเท็จจริงที่เป็นไปได้ การกลั่นแกล้งหรือล้อเลียนกันด้วยข้อความที่เป็นไปไม่ได้จึงไม่มีความผิดฐานนี้ เช่น การว่าผู้อื่นว่าเป็น “ผีปอบ” “ชาติหมา” หรือคำว่า “หน้าผีเปรต” ไม่ผิดฐานหมิ่นประมาท และตามหลักการพิจารณาว่าข้อความที่กล่าวเป็นหมิ่นประมาทหรือไม่ ให้พิจารณาจากความรู้สึกของวิญญูชนทั่วไป ไม่ได้พิจารณาจากความรู้สึกของผู้ถูกหมิ่นประมาทเพียงฝ่ายเดียว แต่การกลั่นแกล้งออนไลน์นั้นเป็นพฤติกรรมที่ส่งผลกระทบต่อจิตใจหรือความรู้สึกของผู้ถูกกลั่นแกล้งโดยตรง ดังนั้น จึง

อาจเกิดปัญหาในกรณีการกลั่นแกล้ง ล้อเลียน เพื่อความสนุกสนานที่บุคคลธรรมดาทั่วไปอาจรู้สึกขบขัน แต่ผู้ถูกกลั่นแกล้งกลับรู้สึกขมเคี้ยว เจ็บปวด หรือเสียใจ เนื่องจากเชื่อว่าการถูกดูถูกโดยข้อความที่ไม่น่าเชื่อนั้น เป็นการสะท้อนภาพที่เพื่อนๆ มองตัวผู้ถูกกลั่นแกล้งนั้น นอกจากนี้ ถ้าการกลั่นแกล้งล้อเลียนกันไม่ถึงขนาดทำให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง ก็ไม่อาจปรับใช้มาตรา ๓๒๖ ได้ เนื่องจากความผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา ๓๒๖ ต้องเป็นการใส่ความ “โดยประการที่น่าจะทำให้ผู้อื่นนั้นเสียชื่อเสียง ถูกดูหมิ่น หรือถูกเกลียดชัง” และความผิดนี้ต้องมีบุคคลที่สาม จึงอาจปรับใช้ในกรณีที่ผู้กลั่นแกล้งออนไลน์ทำการส่งข้อความกลั่นแกล้งผ่านเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์ถึงผู้ถูกกลั่นแกล้งโดยตรงโดยไม่มีบุคคลที่สามทราบถึงข้อความนั้นไม่ได้ ถึงแม้ความผิดฐานหมิ่นประมาทโดยการโฆษณาตามมาตรา ๓๒๘ จะสามารถนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งผ่านเครือข่ายหรือสังคมออนไลน์สาธารณะ เช่น เฟซบุ๊ก หรือเว็บไซต์ พันธุ์ทิพย์ดอทคอมได้ เพราะเครือข่ายออนไลน์หรือเว็บไซต์ดังกล่าวสามารถเผยแพร่สู่สาธารณชน โดยไม่จำกัดบุคคล แต่การกลั่นแกล้งกันด้วยข้อความที่ไม่ผิดฐานหมิ่นประมาทตามมาตรา ๓๒๖ ดังที่กล่าวก็ไม่สามารถเป็นความผิดตามมาตรา ๓๒๘ ได้

แม้การด่าด้วยถ้อยคำหยาบคายและการสบประมาทที่ไม่เป็นความผิดฐานหมิ่นประมาทอาจจะมี ความผิดฐานดูหมิ่นซึ่งหน้าตามมาตรา ๓๕๓ ได้ แต่การที่จะปรับเป็นความผิดตามมาตรา ๓๕๓ ได้นั้น ต้องเป็นการกระทำ “ซึ่งหน้า” ดังนั้น การด่ากันโดยห่างระยะทาง เช่น การเขียนจดหมาย หรือการโทรศัพท์ต่อกัน แม้จะเป็นโทรศัพท์ที่สามารถเห็นหน้าได้ก็ไม่ใช่การดูหมิ่น ซึ่งหน้าตามมาตรา ๓๕๓ ความผิดตามมาตรานี้จึงไม่อาจปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ที่ส่วนใหญ่เป็นการส่งข้อความกลั่นแกล้งกันโดยห่างระยะทาง เช่น การส่งข้อความกลั่นแกล้งผ่านโทรศัพท์เคลื่อนที่ ระบบคอมพิวเตอร์ หรือผ่านเครือข่ายสังคมออนไลน์ เพราะเป็นการกระทำโดยระยะทางห่างกัน

๑.๒ ตามมาตรา ๓๕๗ และมาตรา ๓๕๒ แม้ว่าการรังแก ข่มเหง คุกคาม หรือกระทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อนรำคาญ จะเป็นความผิดอาญาตามมาตรา ๓๕๗ แต่การกลั่นแกล้งออนไลน์จะมีลักษณะรุนแรงถึงกับเป็นการรังแก ข่มเหง คุกคามหรือไม่ หรือมีลักษณะที่ทำให้ได้รับความอับอายหรือเดือดร้อน รำคาญหรือไม่ ยังเป็นเรื่องที่ต้องตีความ เนื่องจากคำว่า “รังแก” หมายถึง การกลั่นแกล้งทำความเดือดร้อนให้ผู้อื่น ซึ่งมักใช้แก่ผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า ดังนั้น การรังแกจึงมีความหมายคล้ายคลึงกับลักษณะการกลั่นแกล้งแบบดั้งเดิม (Traditional Bullying) ส่วน “ข่มเหง” นั้นหมายถึง การใช้กำลังรังแก และคำว่า “คุกคาม” หมายถึง การแสดงด้วยกิริยาหรือวาจาให้หวาดกลัว หรือทำให้หวาดกลัว แต่การกลั่นแกล้งออนไลน์ผู้กลั่นแกล้งไม่จำเป็นต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจเหนือกว่า เพราะส่วนมากผู้กลั่นแกล้งออนไลน์นั้นจะเป็นผู้ที่ไม่เปิดเผยตัวตน และการกลั่นแกล้งออนไลน์ ส่วนมากเป็นเรื่องของการใช้คำพูด วาจา รูปภาพหรือวิดีโอ ส่งผ่านเครือข่ายออนไลน์หรือเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์เพื่อกลั่นแกล้งผู้อื่น โดยไม่ได้ใช้กำลังทางกายภาพและผู้ถูกกลั่นแกล้งอาจไม่ได้เกิดความรู้สึกหวาดกลัว นอกจากนี้ ในบางกรณีผู้ถูกกลั่นแกล้งอาจไม่รู้สึกรู้สีกได้ “รับความอับอายหรือเดือดร้อน รำคาญ” แต่ได้รับผลกระทบต่ออารมณ์และจิตใจประการอื่น เช่น เกิดอารมณ์เศร้า หดหู่ เสียใจ วิตกกังวล หรือเสียความมั่นใจ ดังนั้น กรณีดังกล่าวจึงไม่สามารถปรับใช้มาตรา ๓๕๗ ได้ การกระทำความผิดทางอาญาตามมาตรา ๓๕๒ ก็มีข้อจำกัดในลักษณะเดียวกับมาตรา ๓๕๗ กล่าวคือ แม้มาตรา ๓๕๒ จะบัญญัติให้ผู้ที่ทำให้ผู้อื่นเกิดความกลัวหรือความตกใจโดยการขู่เชิญต้องรับผิดชอบ ซึ่งการขู่เชิญหมายถึง การทำให้เกิดความกลัวเฉยๆ โดยไม่จำเป็นต้องใช้กำลังประทุษร้าย แต่การกลั่นแกล้งออนไลน์ในบาง

ลักษณะเมื่อพิจารณาจากพฤติการณ์ อาจไม่ได้ทำให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเกิดความกลัวหรือตกใจ แต่ทำให้เกิดความรู้สึกประการอื่นแทน การกลั่นแกล้งออนไลน์ในกรณีนี้จึงไม่สามารถปรับใช้มาตรา ๓๙๒ ได้เช่นกัน

๒. ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

มาตรา ๔๒๐ และมาตรา ๔๒๓ แม้ในบางกรณีการกลั่นแกล้งออนไลน์อาจปรับใช้มาตรา ๔๒๐ ได้ หากได้กระทำโดยจงใจหรือประมาทเลินเล่อให้ผู้ถูกกลั่นแกล้งเสียหาย แต่ความเสียหายที่เกิดขึ้นจากการโดนกลั่นแกล้งออนไลน์มักเป็นความเสียหายทางจิตใจ เช่น เกิดอารมณ์ เศร้า หดหู่ วิตกกังวล หรือเสียความเชื่อมั่นในตนเอง ซึ่งเป็นความเสียหายที่ไม่อาจคำนวณเป็นตัวเงินได้แน่นอน จึงไม่ใช่ความหมายหมายปกติของความเสียหายเพราะไม่ได้มีการลดน้อยถอยลงในเชิงทรัพย์สิน แต่เป็นความเสียหายที่กฎหมายกำหนดไว้ในลักษณะนามธรรม หรืออาจกล่าวว่าเป็นความเสียหายต่อสิทธินอกเหนือกองทรัพย์สิน ค่าสินไหมทดแทนความเสียหายทางจิตใจหรือความเสียหายต่อสิทธินอกเหนือกองทรัพย์สินนี้จึงจำกัดไว้เฉพาะกรณีที่จำเป็นต้องให้เท่านั้น นอกจากนี้ ศาลไทยยังเคยตีความว่าความเศร้าโศกเสียใจเป็นเพียงอารมณ์ที่เกิดขึ้น ไม่ใช่ความเสียหายตามกฎหมาย จึงไม่อาจเรียกร้องได้ เพราะไม่มีบทกฎหมายใดที่บัญญัติ ให้สิทธิเรียกค่าเสียหายในเรื่องนี้ได้ ดังนั้น ความเสียหายที่เกิดจากการกลั่นแกล้งออนไลน์ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเรื่องอารมณ์ที่เกิดขึ้นจะเรียกร้องค่าเสียหายได้หรือไม่ เพียงใด ยังเป็นเรื่องที่ต้องรอการตีความจากศาลไทย ส่วนการละเมิดด้วยคำพูดซึ่งทำความเสียหายต่อชื่อเสียงเกียรติคุณของบุคคลอื่นตาม มาตรา ๔๒๓ นั้น ต้องเป็นการกล่าวหรือไขข่าวแพร่หลายซึ่งข้อความที่ฝ่าฝืนต่อความจริง ดังนั้น หากผู้กลั่นแกล้งออนไลน์ได้ส่งข้อความผ่านเครื่องมือสื่อสารอิเล็กทรอนิกส์หรือโพสต์ข้อความออนไลน์ โดยใช้ถ้อยคำหยาบคายหรือถ้อยคำเปรียบเทียบกับไม่ใช่ข้อความอันฝ่าฝืนต่อความเป็นจริงตามมาตรา ๔๒๓ ก็ไม่อาจเป็นความผิดตามมาตรา ๔๒๓ เช่น การที่โจทก์กล่าวเปรียบเทียบกับจำเลยว่าเป็นอนธัตว์ แม้เป็นการกล่าวกระทบถึงจำเลย แต่ก็ไม่ใช่การนำความเท็จหรือข้อความที่ไม่เป็นจริงเกี่ยวกับตัวจำเลยมากล่าว จึงไม่เป็นการละเมิดตามมาตรา ๔๒๓

๓. พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์

มาตรา ๑๑ และมาตรา ๑๔ เนื่องจากการกลั่นแกล้งออนไลน์เป็นการกลั่นแกล้งโดยใช้ข้อมูลคอมพิวเตอร์ เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารต่างๆ ตลอดจนเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและสังคมออนไลน์ เป็นเครื่องมือสนับสนุนการกลั่นแกล้ง พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์บางมาตราก็อาจนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้ เช่น มาตรา ๑๑ อาจนำมาปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้ในกรณีที่มีการส่งจดหมาย อีเล็กทรอนิกส์เพื่อกลั่นแกล้งบุคคลเป็นจำนวนมากจนรบกวนการใช้ระบบคอมพิวเตอร์โดยปกติสุข อย่างไรก็ตาม มาตรา ๑๑ มีวัตถุประสงค์คุ้มครองบุคคลจากสแปมเมล (Spam mail) ที่จัดส่งไปยังผู้รับเป็นจำนวนมากเพื่อโฆษณาและจำหน่ายสินค้า จนอาจก่อให้เกิดปัญหาการรบกวน และการหลอกลวงผู้บริโภค ดังนั้น การกลั่นแกล้งออนไลน์ซึ่งตามปกติไม่ได้มีวัตถุประสงค์ เพื่อโฆษณาหรือจำหน่ายสินค้าหรือบริการจะสามารถปรับใช้มาตรานี้ได้หรือไม่ เพียงใด ยังต้อง รอการตีความจากศาล นอกจากนี้ การกลั่นแกล้งออนไลน์ในบางกรณีอาจปรับใช้มาตรา ๑๑ ไม่ได้เลย เพราะการส่งข้อมูลคอมพิวเตอร์หรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ที่จะเป็นความผิดตามมาตรา ๑๑ นี้ ต้องกระทำโดยปกปิดหรือปลอมแปลงแหล่งที่มาของข้อมูล ซึ่งไม่ได้หมายถึงการปกปิดหรือ ปลอมแปลงโดยการใช้อีเมลหรือจดหมายอิเล็กทรอนิกส์ปลอม แต่หมายถึงการปกปิดหรือปลอมแปลง ที่อยู่ไอพี (IP address) ดังนั้น การกลั่นแกล้งออนไลน์ของเด็กและเยาวชนซึ่งส่วนใหญ่กระทำ โดยไม่เปิดเผยตัวตนหรือใช้อีเมลปลอม แต่ไม่ได้ปกปิดหรือปลอมแปลงที่อยู่ไอพีจึงไม่อาจปรับใช้ มาตรา ๑๑ ได้ ส่วนมาตรา ๑๔ อาจปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้

หากการกระทำเพื่อกลั่นแกล้ง ผู้อื่นนั้นได้มีการนำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ซึ่งข้อมูลต้องห้ามตามมาตรา ๑๔(๑) หรือมาตรา ๑๔(๔) และปรับใช้มาตรา ๑๔(๕) ในกรณีที่ได้เผยแพร่หรือส่งต่อข้อมูลที่ต้องห้ามนั้น เช่น โพสต์ (Post) ข้อมูลต้องห้ามบนเว็บไซต์สาธารณะหรือสังคมออนไลน์ต่างๆ หรือส่งต่อ (Forward) ข้อมูลต้องห้ามไปยังผู้อื่นผ่านจดหมายอิเล็กทรอนิกส์หรือระบบส่งข้อความทันที (instant messaging) อย่างไรก็ตามมาตรา ๑๔(๑) สามารถปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้เฉพาะในกรณีที่ผู้กลั่นแกล้งได้นำข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่บิดเบือน ปลอมทั้งหมดหรือบางส่วน หรือข้อมูลคอมพิวเตอร์ที่เป็นเท็จ ซึ่งน่าจะเกิดความเสียหายต่อผู้ถูกกลั่นแกล้งเท่านั้น โดยมาตรา ๑๔(๑) ถือเป็นความผิดที่แยกออกมาจากความผิดฐานหมิ่นประมาทและความผิดฐานหมิ่นประมาท ด้วยการโฆษณาที่บัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายอาญา ดังนั้น หากผู้กลั่นแกล้งออนไลน์ได้นำข้อมูลที่เป็นความจริงเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ก็ไม่สามารถปรับใช้มาตรานี้ได้ ส่วนในกรณีที่ผู้กลั่นแกล้งได้นำเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์ที่มีลักษณะอันลามก เช่น นำรูปภาพหรือวิดีโอที่มีลักษณะอันลามกของผู้ถูกกลั่นแกล้งเข้าสู่ระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ต หรือสังคมออนไลน์ต่างๆ โดยบุคคลทั่วไปสามารถเข้าถึงได้ การกลั่นแกล้งออนไลน์ลักษณะนี้อาจปรับใช้มาตรา ๑๔(๔) ได้ แต่ข้อมูลใดจะถือว่ามีลักษณะอันลามกหรือไม่ ยังเป็นเรื่องที่ต้องตีความ ซึ่งเมื่อพิจารณาจากคดีที่ศาลเคยวินิจฉัยไว้ในฐานความผิดตามมาตรา ๒๕๗ แห่งประมวลกฎหมายอาญา พบว่า หากภาพมีลักษณะเป็นภาพหญิงเปลือยกายตลอดร่าง ซึ่งพอเห็นอวัยวะเพศได้บ้าง แม้ไม่เห็นอวัยวะเพศชัดเจน แต่มีลักษณะส่อไปในด้านยั่วยุกามารมณ์ ถือได้ว่า เป็นภาพอันลามก แต่หากเป็นภาพสตรีแสดงส่วนสัดส่วนความสมบูรณ์ของร่างกาย มีสิ่งปกปิดส่วนล่าง พยายามปกปิดหรือทำเป็นเงาๆ ลบเลื่อนให้เป็นอวัยวะที่ราบเรียบแล้วไม่มีลักษณะน่าเกลียด น่าอูจาดบัดสี ภาพในลักษณะนี้ไม่เป็นภาพลามก ทั้งนี้ มาตรา ๑๔(๔) นี้ไม่ครอบคลุมกรณีที่ผู้กลั่นแกล้งได้นำภาพหรือวิดีโออันมีลักษณะลามกเข้าสู่ระบบคอมพิวเตอร์โดยไม่ได้มีลักษณะที่ทำให้ประชาชนทั่วไปเข้าถึงได้ ดังนั้น จะเห็นได้ว่าการปรับใช้มาตราต่างๆ ตามพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ยังมีข้อจำกัดและไม่สามารถปรับใช้กับการกลั่นแกล้งออนไลน์ได้ ในทุกกรณีหรือทุกลักษณะ เนื่องจากกฎหมายฉบับนี้ไม่ได้ถูกออกแบบมาเพื่อแก้ปัญหาการกลั่นแกล้งออนไลน์โดยตรง

จรรยาบรรณการใช้งานอินเทอร์เน็ต

จรรยาบรรณการใช้งานอินเทอร์เน็ต คือ ข้อกำหนดที่ผู้ใช้งานอินเทอร์เน็ตพึงกระทำ เพื่อดำรงไว้ซึ่งความสงบไม่ขัดต่อกฎหมาย

๑. ผู้ที่ใช้งานอินเทอร์เน็ตต้องซื่อสัตย์ และมีคุณธรรม ตั้งหมั่นอยู่บนกฎหมายบ้านเมือง
๒. ไม่นำผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน ในกรณีที่ต้องนำมาใช้งานต้องอ้างถึงบุคคล หรือแหล่งที่มาของข้อมูลที่น่ามาใช้
๓. พึงระลึกละเมอว่าสิ่งที่นำเสนอบนอินเทอร์เน็ต อาจจะมีเด็กหรือผู้ที่ขาดประสบการณ์เข้ามาดูได้ตลอดเวลา ดังนั้น การนำเสนอข้อมูลควรที่จะเป็นไปในทางที่ดี มีคุณธรรม
๔. ไม่ควรรังแกร้ายป้ายสี หรือสิ่งอื่นสิ่งใดอันจะทำให้บุคคลที่สามเกิดความเสียหายได้
๕. การใช้คำพูดควรคำนึงถึงบุคคลอื่นๆ ที่อาจจะเข้ามาสืบค้นข้อมูลที่มีหลากหลาย จึงควรใช้คำที่สุภาพ
๖. ไม่ใช้สื่ออินเทอร์เน็ตเป็นเครื่องมือในการหลอกลวงผู้อื่นให้หลงผิด หลงเชื่อในทางที่ผิด

๗. พึงระลึกเสมอว่าการกระทำผิดทางอินเทอร์เน็ตสามารถที่จะติดตามหาบุคคลที่กระทำได้โดยง่าย

๘. การกระทำความผิดทางอินเทอร์เน็ต บางกรณีเป็นอาชญากรรม ที่มีความผิดทางกฎหมาย

๙. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์ทำร้าย หรือละเมิดผู้อื่น

๑๐. ต้องไม่รบกวน สอดแนม แก่ไข หรือเปิดดูแฟ้มข้อมูลของผู้อื่น

๑๑. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์เพื่อการโจรกรรมข้อมูลข่าวสาร

๑๒. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์สร้างหลักฐานที่เป็นเท็จ

๑๓. ต้องไม่คัดลอกโปรแกรมของผู้อื่นที่มีลิขสิทธิ์

๑๔. ต้องไม่ละเมิดการใช้ทรัพยากรคอมพิวเตอร์โดยที่ตนเองไม่มีสิทธิ์

๑๕. ต้องคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสังคมที่เกิดจากการกระทำของท่าน

๑๖. ต้องใช้คอมพิวเตอร์โดยเคารพกฎระเบียบ กติกา และมีมารยาท

บัญญัติ ๑๐ ประการในการใช้อินเทอร์เน็ต

๑. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์เพื่อทำร้าย หรือละเมิดผู้อื่น

๒. ต้องไม่รบกวนการทำงานของผู้อื่น

๓. ต้องไม่สอดแนม หรือมาแกะไขเปิดดูแฟ้มข้อมูลของผู้อื่น

๔. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์ เพื่อการโจรกรรมข้อมูลข่าวสาร

๕. ต้องไม่ใช่คอมพิวเตอร์ สร้างหลักฐานที่เป็นเท็จ

๖. ต้องไม่คัดลอกโปรแกรม ที่ผู้อื่นมีลิขสิทธิ์ และไม่ได้รับการอนุญาต

๗. ต้องไม่ละเมิด การใช้ทรัพยากรคอมพิวเตอร์ โดยที่ตนเองไม่มีสิทธิ์

๘. ต้องไม่นำเอาผลงานของผู้อื่นมาเป็นของตน

๙. ต้องคำนึงถึงสิ่งที่จะเกิดขึ้นกับสังคมอันติดตามมาจากการกระทำของตน

๑๐. ต้องใช้คอมพิวเตอร์โดยเคารพ กฎระเบียบ กติกา มารยาท

ข้อดีและข้อเสียของการใช้งานสื่อออนไลน์

การเข้าใช้งานสื่อออนไลน์มีทั้งคุณและโทษ ถ้าผู้ใช้งานมีสติพิจารณา ก็จะสามารถใช้งานสื่อออนไลน์ให้เกิดประโยชน์ได้ แต่ถ้าผู้ใช้งานขาดสติขาดหลักธรรมแล้วการเข้าใช้งานก็จะมีแต่ปัญหาและผลเสียดังนั้น การเข้าใช้งานสื่อออนไลน์ จึงมีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกันออกไป ดังนี้

ข้อดีคือ

๑. สามารถแลกเปลี่ยนและศึกษาข้อมูลที่ต้องการได้รวดเร็ว ด้วยความที่ยุคนี้ อินเทอร์เน็ตคือ สิ่งที่สามารถทำได้ทำอะไรได้อย่างรวดเร็ว social media เองจึงกลายเป็นตัวกลางที่จะเอาไว้อแลกเปลี่ยนข้อมูลหรือศึกษาข้อมูลต่าง ๆ ได้รวดเร็ว ทันใจ

๒. สะดวกรวดเร็วและประหยัดค่าใช้จ่าย ไม่ว่าจะเป็นการค้นหาความรู้ การติดต่อสื่อสารกับผู้อื่นสามารถทำได้ง่าย ๆ โดยที่ไม่ต้องเสียเงินอะไรมาก

๓. สามารถแสดงสิ่งต่าง ๆ ของตัวเองให้คนอื่นได้เห็นได้ ความสามารถทุกอย่าง สามารถแสดงผ่าน social media ได้ และหากเป็นที่ถูกใจคนอื่นก็จะได้รับความนิยมจนกลายเป็นคนดังไปอย่างง่าย ๆ

๔. สร้างรายได้ให้กับผู้ใช้งาน ทั้งการขายของออนไลน์ การรับงานต่าง ๆ ผ่าน social media เหล่านี้ล้วนสร้างรายได้ให้กับผู้ที่ใช้งานกันมาก

๕. ทำให้ติดต่อคนที่ห่างไกลหรือไม่ได้ติดต่อกันนานได้ง่าย นอกจากนี้ยังรวมไปถึงยังสามารถเห็นความเคลื่อนไหวของคนเหล่านี้ได้แม้ไม่ได้อยู่ด้วยกันก็ตามที่

๖. เป็นช่องทางการตลาดรูปแบบใหม่ หลาย ๆ องค์กรหันมาให้ความสำคัญกับ social media เป็นอย่างมากในการสร้างเป็นช่องทางการตลาดใหม่ ๆ เพื่อขายสินค้าหรือบริการ

ข้อเสียคือ

๑. ล้วงลึกข้อมูลส่วนตัวมากเกินไป จะเห็นว่าการสมัครบัญชีผู้ใช้งานแต่ละครั้งจำเป็นต้องรู้ข้อมูลส่วนตัวซึ่งอาจสามารถหลุดหรือแพร่กระจายไปได้

๒. โดนหลอกจากการใช้ social media เช่น หลอกลวงไปทำมิดิมีร้าย หลอกขายสินค้า สิ่งเหล่านี้สามารถเกิดขึ้นได้บน social media เพราะว่าได้เห็นแค่หน้าตาแต่ไม่รู้นิสัยใจคอที่แท้จริงต่อกัน

๓. โดนละเมิดลิขสิทธิ์ผลงานต่างๆ ได้ง่าย หากไม่ใส่ลายเซ็นหรือจุดเด่นของตัวเองลงไปก็อาจโดนเอาสิ่งเหล่านั้นไปทำอย่างอื่นโดยที่ไม่รู้ตัว เช่น เอาไปตัดต่อเป็นสิ่งผิดกฎหมาย เป็นต้น

๔. ทำให้หมกมุ่นจนเกินเหตุ บางคนติด social media มากจนเสียงาน เสียการเรียนก็มีให้เห็น จึงควรเล่นแต่พอดี

เมื่อได้ทราบถึงปัญหาแล้ว ว่าสื่อออนไลน์มีทั้งข้อดีและข้อเสียแตกต่างกัน ซึ่งขึ้นอยู่กับผู้ใช้งานที่จะใช้งานในรูปแบบไหน ถ้าผู้ใช้งานมีสติและปัญญาการใช้งานก็จะมีแต่ประโยชน์ แต่ถ้าผู้ที่ใช้งานขาดสติและปัญหาไม่รู้ตัวว่าสิ่งที่ใช้งานอยู่นั้นเป็นไปเพื่ออะไร ดังนั้น จึงนำหลักศีลธรรมที่เป็นแนวทางปฏิบัติของการทำงานสื่อออนไลน์ เพื่อที่จะให้คนในสังคมได้แสดงออกถึงลักษณะการใช้งานสื่อออนไลน์อย่างมีประสิทธิภาพ และยังคงมีการบริหารศีลธรรมในการใช้งานสื่อออนไลน์รวมถึงการรับข้อมูลข่าวสาร เพื่อให้ทุกคนในสังคมออนไลน์ได้มีแต่เรื่องราว ข่าวสาร และการใช้งานที่ดี ทำให้สังคมเกิดความปกติสุขมากขึ้น

สื่อสารออนไลน์กับการบริหารสติ คือ ทางออก

การใช้สติและปัญญา ในการคิดทบทวนเหตุการณ์ต่าง ๆ และพิจารณาสิ่งนั้นให้ดี โดยไม่ขาดสติ จะทำให้สามารถมองเห็นทางสว่าง ในปัจจุบันนี้ สังคมไทยได้รับเทคโนโลยีโดยการใช้งานผ่านคอมพิวเตอร์ และโทรศัพท์ ทำให้มีการสื่อสารออนไลน์มากยิ่งขึ้น หรือที่เรียกว่า Social Media ทำให้สังคมไทยในปัจจุบันนี้ได้รับข่าวสารต่าง ๆ จากสื่อออนไลน์มากมาย ไม่ว่าจะเป็นเรื่องที่ดี และไม่ ดี ดังนั้น ในสื่อออนไลน์ต่าง ๆ นี้จึงจำเป็นต้องมีการใช้สติและปัญญาในการรับข่าวสาร หรือว่าใช้งานสื่อออนไลน์ เพื่อที่จะลดปัญหาที่มาตามสื่อออนไลน์ ซึ่งสังคมไทยในยุคปัจจุบันเป็นสังคม Thailand ๔.๐ ขับเคลื่อนประเทศไทยด้วยนวัตกรรม โดยใช้เทคโนโลยีสื่อออนไลน์ต่าง ๆ เข้ามาช่วยพัฒนาประเทศให้มากขึ้น ดังนั้น สังคมไทยปัจจุบันจึงจำเป็นต้องมีหลักธรรมเข้ามาช่วยในเรื่องการพิจารณาการใช้งานสื่อออนไลน์อย่างมีสติ เพื่อให้เกิดปัญหาในการรับรู้สื่อออนไลน์ ไม่ว่าจะเป็นข่าวสาร ทั้งเรื่องจริงและไม่จริง และใช้สติในการเล่นแอปพลิเคชัน เช่น เฟซบุ๊ก ทวิตเตอร์ ไลน์ เป็นต้น

บทสรุป

ด้วยเทคโนโลยีด้านการสื่อสารและคอมพิวเตอร์มีการพัฒนาอย่างรวดเร็ว การสื่อสารทางระบบอินเทอร์เน็ตเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้การสื่อสารนั้นปราศจากพรมแดน คนในสังคมต่าง ๆ สามารถติดต่อ แลกเปลี่ยนข้อมูลและสื่อสารกันได้โดยไม่มีอุปสรรคไม่ว่าจะเป็นระยะทาง หรือวัฒนธรรมรวมถึงประเพณีทางสังคม ระบบอินเทอร์เน็ตนั้นทำให้เกิดการโต้ตอบระหว่างกันเสมือนการอยู่ต่อหน้ากันจริง เหตุนี้จึงมีการนำเอา ระบบอินเทอร์เน็ตมาใช้ประโยชน์เพื่ออำนวยความสะดวกในการติดต่อสื่อสารต่าง ๆ เช่น การติดต่อธุรกิจ การเผยแพร่ข้อมูลข่าวสาร และการสนทนาการอื่น ๆ ส่งผลให้อินเทอร์เน็ตเข้ามามีอิทธิพลอย่างสูงในชีวิตประจำวันของคนในสังคม ในขณะที่อีกด้านหนึ่งของสังคมได้มีผู้นำเอาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีและความลับซับซ้อนของเทคโนโลยีบนโลกอินเทอร์เน็ตมาเป็นเครื่องมือในการกระทำความผิดอีกทั้งหาประโยชน์จากผู้ใช้อินเทอร์เน็ตที่ขาดความรู้ความเข้าใจในระบบอินเทอร์เน็ตนั้นกลายเป็นเหยื่อ และนำเอาความก้าวหน้าทางเทคโนโลยีนั้นไปใช้ในทางที่ไม่เหมาะสม โดยอาศัยระบบเครือข่ายอินเทอร์เน็ตนั้นไปก่ออาชญากรรมทางคอมพิวเตอร์ (Computer Crime) ซึ่งอาชญากรรมดังกล่าวถือเป็นการกระทำความผิดในรูปแบบใหม่ การเข้าใช้งานสื่อออนไลน์ต้องมีสติอยู่ตลอดเวลา ซึ่งการใช้สติในการพิจารณาถึงเหตุการณ์ต่างๆ ไม่ว่าจะเป็นการดูสื่อวิดีโอ การเล่นเกมส์ การลงรูปภาพ การเลียนแบบพฤติกรรม ที่มีหลากหลายรูปแบบในขณะที่ได้ดูสื่อออนไลน์ต้องไม่ยึดติดหรือหลงไปกับสื่อ ต้องรู้เท่าทันเหตุการณ์ โดยรู้ตัวอยู่ตลอดเวลาว่าสิ่งนั้นดี สิ่งนั้นไม่ดี ควรเอาเป็นแบบอย่าง หรือไม่ควร ในการคิดพิจารณานี้ต้องมีสติควบคุมอยู่ตลอดเวลาเพื่อให้รู้และเข้าใจไปกับสื่อวิดีโอ เพื่อป้องกันการเอาเป็นแบบอย่างตามสื่อวิดีโอ และนอกจากการดูสื่อวิดีโอแล้ว การเล่นเกมส์ก็เป็นสิ่งสำคัญ คือ เล่นอย่างมีสติโดยรู้จักเวลาและหน้าที่ถึงเวลาเรียนก็ต้องไปเรียนไม่ยึดติดกับเกมส์มากสามารถควบคุมอารมณ์จากการเล่นเกมส์ได้ ไม่ลอกเลียนแบบพฤติกรรมที่เกิดจากเกมส์ เช่น พฤติกรรมที่ก้าวร้าวรุนแรงและหยาบคาย ต้องมีสติโดยไม่ให้เกมส์ควบคุมได้ และต้องมีการให้ความรู้แก่เด็กเรื่องการใช้งานสื่อออนไลน์ที่เหมาะสมและช่วยส่งเสริมเรื่องคุณธรรมจริยธรรมให้กับเด็ก ๆ สิ่งที่สำคัญต้องมีสติ ถ้ามีสติแล้วจะพบว่าปัญหาทุก ๆ อย่างที่เกิดขึ้นจากสื่อออนไลน์ โดยการอ่านข่าวสาร การดูวิดีโอ นั้นมันแค่ทำให้จิตใจเกิดความนึกคิดสับสนจากข่าวสารต่าง ๆ ที่ได้รับ ถ้าได้ใช้สติพิจารณาจะพบว่าปัญหานั้นไม่มีอะไรเลย เพียงเพราะใจของผู้ใช้เองที่วิ่งตามปัญหาและนำปัญหาเหล่านั้นเข้ามาทาคใจให้วุ่นวายเอง

บรรณานุกรม

ทวีศักดิ์ กอนันต์กุล, สิ่งที่ใช้อินเทอร์เน็ตไม่ควรทำ, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓, เข้าถึงจาก <https://wiki.nectec.or.th>

ดร.ปริญญา หอมเอนก ผู้บริหาร เอซิส โพรเฟสชันนิล เซ็นเตอร์ จำกัด, รู้ทันไซเบอร์, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓, เข้าถึงจาก <https://www.bangkokbiznews.com/blog/detail/๖๔๘๒๘๒>

นายสมหวัง กำอินแก้ว, กฎหมายที่เกี่ยวกับคดีหมิ่นประมาท, กรรมการฝ่ายวิชาการ สภานายความจังหวัดลำปาง, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓, เข้าถึงจาก <https://sites.google.com/site/lampangkoon/our-company/our-staff>

พรพิทักษ์ แม้นศิริ, จรรยาบรรณและกฎหมายเกี่ยวกับการใช้สื่อสังคมออนไลน์, มิถุนายน ๒๕๖๐, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓, เข้าถึงจาก http://www.prd.go.th/download/article/article_20170801174209.pdf

พระธีรวัฒน์ ฐิตเมโธ (โรจนมงคล), สื่อออนไลน์บ่อเกิดของปัญหาสังคม : การบริหารสติคือทางออก, ปีที่ ๖ ฉบับที่ ๑ มกราคม-มิถุนายน ๒๕๖๑, วารสารสมาคมศิษย์เก่า มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย

พระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐, เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๐ ก วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐, สืบค้นเมื่อวันที่ ๑๓ เมษายน ๒๕๖๓, เข้าถึงจาก <http://www.ratchakitcha.soc.go.th/DATA/PDF/2560/A/010/24.PDF>

เมธินี สุวรรณกิจ, มาตรการทางกฎหมายในการคุ้มครองเด็กและเยาวชนจากการถูกกลั่นแกล้งในสังคมออนไลน์, วารสารนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร, ปีที่ ๑๐ ฉบับที่ ๒ กรกฎาคม-ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๖๐

สรุปสาระสำคัญของพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๖๐ เล่ม ๑๓๔ ตอนที่ ๑๐ ก วันที่ ๒๔ มกราคม ๒๕๖๐, @Post ฉบับที่ ๖/๒๕๖๐ ประจำเดือนมิถุนายน พ.ศ. ๒๕๖๐

วารสารจลนิตี, สิริโฉม พรหมโฉม, มีนาคม ๒๕๕๕, เรื่อง ความผิดฐานหมิ่นประมาทตามประมวลกฎหมายอาญาและพระราชบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิดเกี่ยวกับคอมพิวเตอร์ พ.ศ. ๒๕๕๐, ปีที่ ๑๒ ฉบับที่ ๔ กรกฎาคม – สิงหาคม พ.ศ. ๒๕๕๕, สำนักกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา